

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

KOLLABORATIV TA'LIM TEXNOLOGIYASINING METODOLOGIK AHAMIYATI

Kojabaeva G.

Qoraqalpog'iston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

Tayanch so'zlar: pedagoglarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligi, o'quv-tarbiya faoliyatini takomillashtirish, o'qitishning samaradorligini oshirish usullarini kuchaytirish, rus tili darslarida yuqori sinf o'quvchilarining leksik kompetentsiyasini kolloborativ yondoshuv asosida rivojlantirish, kollaboratsiya.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая подготовка педагогов, совершенствование учебной деятельности, усиление методов повышения эффективности обучения, развитие лексической компетентности старшеклассников на занятиях по русскому языку на основе сотрудничества, сотрудничества.

Key words: professional and pedagogical training of teachers, improvement of educational activities, strengthening of methods for increasing the effectiveness of teaching, development of lexical competence of high school students in Russian language classes based on cooperation.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada kolloborativ ta'lim texnologiyasining metodologik ahamiyati to'g'risida so'z yuritilgan. Shu bilan birga kolloborativ ta'limning o'quvchilarning jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirishdagi rolini ochib bergan.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье говорится о методологическом значении технологии совместного обучения. В то же время он раскрыл роль совместного обучения в развитии способности учащихся работать в команде.

SUMMARY:

This article talks about the methodological significance of collaborative learning technology. At the same time, it revealed the role of collaborative learning in developing students' ability to work in a team.

Respublikamizda so'nggi yillarda xalq ta'limning sifatini oshirish, bo'lajak pedagoglarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini, o'quv-tarbiya faoliyatini takomillashtirish, o'qitishning samaradorligini oshirish usullarini kuchaytirish, ta'limning har bir bosqichidagi maqsadni aniq belgilash, bilimlarni imkon darajasida to'liq egallashning mexanizmlarini ishlab chiqishning asoslari tatbiq etilmoqda. Ta'lim sohasining oldida "...maktablarda ta'lim sifatini oshirish,

pedagog-kadrlarning bilim va tajribasini xalqaro darajaga olib chiqish, oliy o'quv yurtlarining QS va THE xalqaro reytinglarga kirishi uchun maqsadli dasturni ishlab chiqish" asosiy va yetakchi vazifalar qilib belgilangan. Shuningdek, "yuqori sinflarda berilayotgan ta'lim va tarbiya sifati, o'qituvchilarning bilimi va mahoratini talab darajasida deb bo'lmaydi. 2023-yildan maktab ta'limini xalqaro ta'lim dasturlari asosida butunlay isloh qilishni boshlaymiz. Bu ishlarni tizimli yo'lga qo'yish, yangi darsliklarni ishlab chiqish, ilg'or ta'lim standartlari va metodikalarini joriy etish uchun alohida ilmiy institut va laboratoriyalar tashkil qilinadi. Milliy o'zligimiz timsoli, ma'naviyatimiz asosi bo'lgan ona tilimizga e'tibor yanada kuchaytiriladi".

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 29-dekabr kuni Xalqaro kongress markazida "Ta'lim sifatini oshirish – Yangi O'zbekiston taraqqiyotining yakka-yu yagona to'g'ri yo'lidir!" mavzusidagi zamonaviy darsliklar ko'rgazmasida: "XXI asr kishisi uchun eng zarur bo'lgan "4K" ko'nikmasi bo'yicha ishlab chiqilgan (kritik fikrlash, kreativlik, kollaboratsiya, kommunikatsiya) ko'nikmalar, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalarini shakllantirish" masalalariga alohida e'tibor qaratish kerakligi va "...darsliklar quruq ma'lumotlarni yodlatish, yoki shunchaki o'qish-yozishni o'rgatish bilan cheklanmasligi, ular orqali o'quvchilar nafaqat fanlarni, balki XXI asrda zarur bo'lgan hayotiy ko'nikmalarni ham o'rganishi" zarurligini ta'kidlash bilan birga, yangi darsliklarni tayyorlashda o'qituvchilar majburiyatlari haqida "...bugun darsliklar o'zgaryapti. Shunga yarasha o'qituvchilar ham o'zgarishi kerak", - degan fikrlari o'qituvchilarning kasbiy mas'uliyatni kuchaytirishni talab qiladi.

Yuqoridagi talablardan kelib chiqib, yangi avlod darsliklarini yaratish talablari asosida rus tilini o'qitish metodikasi ham kompetensiyaviy yondashuvga asoslanmoqda, dars jarayonida lingvistik kompetensiyani rivojlantirish orqali leksik kompetensiyasining takomillashishiga olib kelish ko'zda tutilmoqda.

Rus tili darslarida yuqori sinf o'quvchilarining leksik kompetensiyasini kolloborativ yondoshuv asosida rivojlantirishga qo'yilgan aniq malaka talablari asosida tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarining metodik imkoniyatlarini yanada rivojlantirish bugungi kun uchun ahamiyatli hisoblanadi. Bu masalalar mavzuning dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

Kollaboratsiya – O'quvchilarning jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradigan tarzda tuzilgan. Bu o'quvchilarga hamkorlik qilish, samarali fikr almashish va o'zaro qo'llab-quvvatlash ko'nikmalarini o'rganishga ko'maklashadi.

Kollaborativ ta'lim texnologiyasi (Cooperative learning) ilk marta pedagogika sohasiga J. Lankaster va A. Bell tomonidan XVIII asrda kiritilgan bo'lib, ular Angliyada mazkur metod asosida dars o'tiladigan maktabochishadi. Keyinchalik esa "hamkorlikda ishlash" ta'lim texnologiyasi (Cooperative learning) boshqa olimlar tomonidan kengroq o'rganildi. Jumladan, J. Devi ta'lim dinamik jarayon bo'lib, nafaqat fanga doir bilimlar berilibgina qolmasdan, o'zaro interaksiya davomida olingan fikr-mulohazalar asosida o'quvchilarning muloqot malakasini rivojlantirish lozimligini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuv tarafdorlari R. Olsen va S. Kagan "Hamkorlikda ishlash ta'lim texnologiyasi (Cooperative learning) – bu guruhli o'quv faoliyati bo'lib, guruhlardagi o'quvchilar o'rtasida ma'lumot almashinuvi bilan olib boriladi", deb ta'rif bergan bo'lsa R. Slavin esa tilni hamkorlikda o'rganish – bu o'quvchilar kichik guruhda muammolarni ijtimoiy hal qilish uchun birgalikda ishlashidir deb ta'kidlaydi.

Tadqiqotchi G. Bekimbetova "zamonaviy tadqiqotchilarda 4K ko'nikmalarining o'quvchi faoliyatida qo'llashda qo'yidagi universal ko'nikmalar shakllanish holatlari ko'zatilish holati mavjud. Ular insonning shaxsiy fazilatlarini qo'yidagilar aks yettiradi:

- ularning odamlar bilan muloqot qilish;
- vaqtini samarali tashkil yetish;
- ijodiy fikrlash;
- qaror qabul qilish va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyati deya ta'kidlaydi.

Kollaborativ ta'lim texnologiyasi ijtimoiy konstruktivizm nazariyasi asoschisi L. Vygotskiyning proksimal rivojlanish maydonidagi ichki tor doiradan chiqib, boshqa bilimlir oq bilan o'rtadagi doira topshiriqlarini bajarish va buning natijasida tashqaridagi ijtimoiylashuv jarayonisiz o'zi yolg'iz bajara olmaydigan maydondagi bilimni egallashiga turtki bo'ladi.

G. I. Shukina ta'limda faollikni ta'minlashni o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni tashkil etgan holda amalga oshirish mumkin deb hisoblaydi.

M. Garsiyaning fikriga ko'ra ushbu yondashuvning ijobiy taraflaridan biri – ta'lim oluvchilar birgalikda ishlayotganda, ular o'z sheriklaridan o'rganish bilan birga, do'stlari bilan birgalikda ishlashdan zavqlanadi.

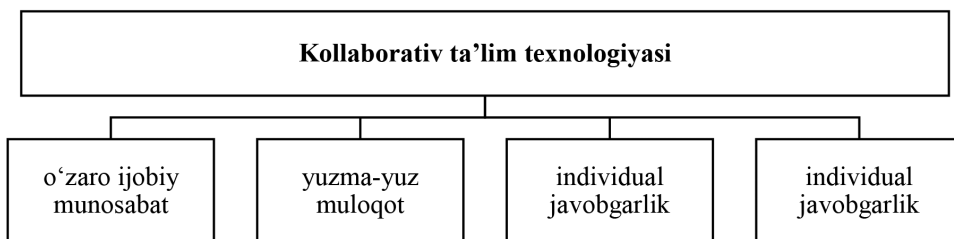
Kollaborativ ta'lim texnologiyasining o'ziga xos xususiyati shundaki, ta'lim oluvchilar pedagogik jihatdan tuzilgan mashg'ulotlarni bajarish davomida chet tilni o'rganishning muhim sharti hisoblangan ijtimoiylashuv jarayoni sodir bo'ladi. Ushbu yondashuv ustida ilmiy ishlarini olib borgan olimlar S. Kagan

va S.Viderxoldlar ta'lim oluvchilarning kommunikativ aloqada til bilimlarini yaxshilash bilan birga, birgalikda til o'rganish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi hamda, tanqidiy fikrlashni nutq faoliyati turlari: tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozuv bilan uzviy bog'lab o'rgatish kerak deb ta'kidlaydi.

S.Viderxold tanqidiy fikrlashni “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasiga qo'shish uchun savollar matrisasini ishlab chiqdi .

Ko'plab tadqiqotchilar “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasidan an'anaviy ta'limda samarali foydalanish uchun e'tibor berilishi lozim bo'lgan elementlarni tadqiq etgan. Jumladan, D.V.Jonson, R.T.Jonson, I.J.Xolubek va P.Roylarning fikriga ko'ra, “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasida ta'lim oluvchilarning muhokama qilishi, boshqa ta'lim oluvchilarga yordam berishi yoki bir-birlari bilan o'zaro material almashishi muhim ahamiyatga ega bo'lsada, chinakam hamkorlikda bilim olishlari uchun quyidagi to'rtta asosiy element bo'lishi kerakligini qo'yidagicha ta'kidlagan. (1-rasm)

Bu sohada **D.V.Jonson** va hamkasblarining taklif qilgan “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasining asosiy elementlari ma'lum bir fan doirasida chegaralanmagan bo'lib, umumiy jihatdan ta'lim jarayonida o'quvchilarning sinfxonada hamkorlikda muvafaqqiyatli ishlashlari uchun ishlab chiqilgan bo'lib, ularning ta'kidlashicha, o'zaro ijobiy munosabat “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasining yuragi hisoblanadi

Demak, ushbu jagayonda o'quvchilarda jamoaviy ishlash orqali yuqori sinf o'quvchilarining rus tili darslarida qo'yidagi leksik kompetentsiyasi rivojlanadi:

- jamoaviy ishlash jarayonidagi hamkorlik;
- o'quvchilarning jamoaviy ishlash jarayonidagi diskussiya;
- kommunikativ muloqot;
- impravizasiya;
- frazologik ko'nikmalar;
- kreativ ko'nikmalar;
- mas'uliyatni his qilish;

-o'z-o'zini baholash ko'nikmalar rivojlanadi.

Xulosa sifatida shuni ta'kidlash joizki, kollaborativ ta'lim texnologiyasini samarali qo'llash rus tili darslarida yuqori sinf o'quvchilarining leksik kompetentsiyasini rivojlantirishga asos bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида” ги Фармони. // <https://lex.uz/uz/docs/5841063>
2. Yassin A.A., Razak N.A., Maasum N.R. Cooperative Learning: General and Theoretical Background // *Advances in Social Sciences Research Journal*. – 2018. – № 5(8) – P. 643.
3. Socratous M. (2014). The effects of cooperative learning arrangements on the social skills of pupils identified as having severe learning difficulties, who attend special primary schools. PhD dissertation. University of Exeter. – 2014. – P. 55.
4. Olsen R., Kagan S. About cooperative learning // In Kessler C. *Cooperative Language Learning: A Teacher's Resource Book*. New York: Prentice Hall. – 1992. – P. 8.
5. Slavin R. *Cooperative Learning: Theory, Research and Practice*. 2nd ed. New York: Prentice Hall. – 1995. – 194 p.
6. Bekimbetova G.R. Qoraqalpoq tili fanidan o'quvchilarning 4K ko'nikmalarini rivojlantirishning amaliy ahamiyati // *International journal of recentli scientific researcher's theory*. International scientific journal. ResearchBib Imfact Factor: 7.1. Volume: 2. Issue: 2. February. 2024. ISSN: 2992-8885. uzresearchers.com. –P.185-190. (13.00.00; №14).
7. Щукина Г.И. Исследование активизации учебно – познавательной деятельности.// *Советская педагогика*. – 1983. – № 3. – Б. 36-37.
8. Garcia M. Ten important aspects of a 21st century foreign language teaching approach. // *European Journal of Foreign Language Teaching*. – 2021. – Vol 5 (5). – P. 1-19. doi: 10.46827/ejfl.v5i5.3834
9. Kagan, S. *Cooperative Learning*. San Juan Capistrano, Calif.: Kagan Cooperative Learning. – 1992. – 450 p
10. Wiederhold C. *The Question Matrix* // San Juan Capistrano, Calif. – 1995. – 284 p.
11. Johnson D.W., Johnson R.T., Holubec I.J., Roy P. *Circles of learning. Cooperation in the Classroom*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development. – 1984. – 14 p.